

26.08 - 23.10.2022

Tafelzetting #3

Sophia Holst

Sophia Holst

In *Tafelzetting* #3 neemt architect en onderzoeker [Sophia Holst](#) de sculpturale dakterrassen van De Singel als uitgangspunt voor een reeks ‘Denkbeelden’ over het ontwerp en gebruik van publieke ruimte. Holst neemt als derde deel aan *Tafelzetting*, een tentoonstellingsreeks van het [Vlaams Architectuurinstituut](#) en [De Singel](#) voor jonge architecten in Vlaanderen en Brussel. De ontwerper beschikt telkens over het voorplein van De Singel en een set tafels en attributen, ontworpen door Laura Muyldermans.

De dakterrassen van De Singel zijn een publiek geheim. Hoewel men ze zelden lijkt te betreden, getuigt hun ruimtelijk karakter van een schijnbaar vergeten ambitie als openbare ruimte. De terrassen slingeren zich via glooiende hellingen en trage trappen rondom de iconische concert- en theaterzalen van de kunstcampus. Contrasterend met deze enorme volumes verschijnt op de dakterrassen een waaier van architecturale elementen op menselijke schaal, zoals een vloerbekleding van ruwe betontegels, een opeenvolging van massieve stenen zitbanken en een royaal bemeten borstwering. In de originele visie van Léon Stynen en Paul De Meyer zou men vanaf dit publieke bordes de stad uit kijken, het achterland in. *En cours de route* werd dit droombeeld de pas afgesneden door een spoorlijn en acht rijbanen van de Ring rond Antwerpen. Een halve eeuw Ringontwikkelingen later ligt De Singel als publieke plek op een soort stedelijk eiland, met de dakterrassen als schijnbaar onbereikbare ‘top’.

In al hun ambiguïteit vormen de dakterrassen van De Singel het welkome uitgangspunt voor de *Tafelzetting* van architect en onderzoeker Sophia Holst. Ze dragen enkele terugkerende fascinaties uit

haar werk in zich, zoals *public privacy*, onbedoelde vormen van ruimtegebruik of ongeprogrammeerde publieke ruimte. Haar portfolio danst over de grenzen tussen de artistieke, onderzoeks- en ontwerppraktijk, om vanuit een gelaagd perspectief de “politieke of ideologische standpunten achter stedelijke ontwikkelingen en architecturale vormen te onthullen, bevragen en testen.” Haar projecten gaan telkens in op concrete ruimtelijke situaties en bespelen daarbij uiteenlopende registers, naargelang de context en locatie van het project. Het eigenlijke onderwerp is, naast de specifieke ruimte zelf ook het leven dat daarin wordt geprojecteerd en plaatsvindt: gebruik versus ontwerp, openbaar versus intiem, spontaan versus bedacht. *Tafelzetting #3* is daarop geen uitzondering.

Holst maakte voor deze tentoonstelling een serie van 15 ‘Denkbeelden’ van de dakterrassen van De Singel. In het maken van de ‘Denkbeelden’

Tafelzetting #3 - Maquette

Sophia Holst
Brussel, 2022

verschijnt haar meerzijdige blik. De ervaring van de ruimte zelf, geïnitieerd door de (her)ontdekking van de dakterrassen bij een wandeling door het gebouw, staat in wisselwerking met het verbeelden van publieke ruimte. 'Verbeelden' is hier enerzijds te begrijpen als het maken van beelden van de gevonden architecturale ruimte (het documenteren van fragmenten van het dakenparcours, in nauwe samenwerking met fotograaf [Illias Teirlinck](#)). Anderzijds verbeeldt ze al tekenend taferelen en transformaties die verder borduren op de publieke ambitie en architectuur van De Singel. In de 'Denkbeelden' komen de foto's en de tekeningen samen als collages, in verschillende gradaties van (zichtbare) bewerkingen. Een slingerende compositie van tafels en zitbanken op het plein brengt de gedachtestroom naar een ruimtelijk niveau. De tafels en banken vormen de drager voor de tentoonstelling, maar stellen zich ook op als publiek meubilair op het voorplein van De Singel. In tegenstelling tot de dakterrassen is deze asfaltvlakte uitermate toegankelijk, maar nauwelijks ontworpen. Ook hier suggereert Holst publieke ruimte, al tekenend, met tafels en banken.

Aansluitend bij de installatie op het plein schreef Holst het essay *Publieke Denkbeelden* (p. 7). Net als in de foto's, de tekeningen, hun montages en de installatie neemt ze de lezer mee op wandel door de publieke ruimte en de gedachten die daarbij spelen.

- Petrus Kemme (reekscurator Tafelzetting)

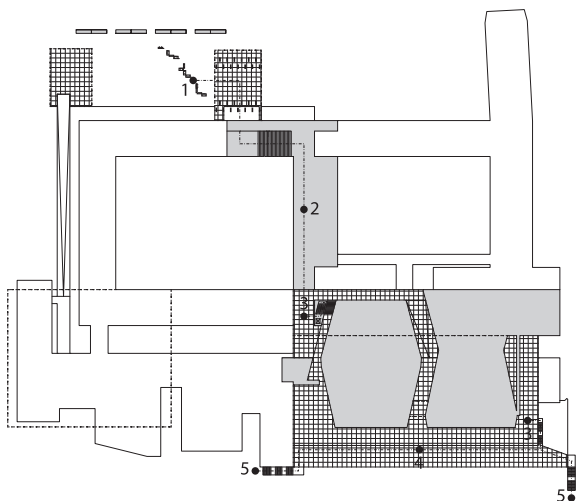
Coverbeeld:

Forms of Public Privacy: Palace of Justice, Brussels

Sophia Holst, 2019 - 2020

© Axel De Marteau

DE SINGEL

1. Tafelzetting #3. Sophia Holst (26.08 - 23.10.2022)
2. Publieke gang: onthaal en vestiaire (niv. 1)
3. Dakterras (niv. 2)
4. Dakterras (niv. 1)
5. Toegang via logistieke weg (niv. 0)

Publieke Denkbeelden

Wie door de gebouwen van architect Léon Stynen dwaalt, zal ongetwijfeld de grootsheid van de architectuur opmerken. Ritmische gevels, brede trappen, ruime terrassen, sculpturale volumes en een overvloed aan ruimte sieren de gebouwen en hun gebruikers. Deze grootsheid is eveneens te ontdekken in De Singel en geeft een publiek gezicht aan het gebouw. Het is immers een gebouw waar publiek het theater en expositieruimtes bezoekt en waar kunstenaars, architecten, dansers en muzikanten zich voorbereiden op de confrontatie met het publieke.

Wie verder wandelt door het gebouw en van de hoofdpaden afwijkt, kan ook de kleinheid van de architectuur opmerken. Brede balustrades worden hoge tafels om je tas of boek op te leggen, tussen de kolommen komen muzikanten bijeen om te oefenen. De lage gebouwen rondom de patio's geven een geborgen gevoel. Vanuit de brede terrassen – die via twee kleine trappen voor passanten publiek toegankelijk zijn – vind je een pad dat je meeneemt naar verschillende pleintjes en verborgen plekken op het dak. Luchtschachten vormen het meubilair van deze buitenruimtes en staan als robuuste tafels en banken verspreid op het parcours. De publieke ruimte is zo letterlijk verweven doorheen het gebouw. Grote geometrische architectonische vormen worden afgewisseld met compacte asymmetrische ruimtes. Door hun grootsheid en kleinschaligheid, openheid en geborgenheid lijken de ruimtes uit te nodigen om bijeen te komen, te hangen, te zijn; in tal van menselijke constellaties, met tal van menselijke relaties. Het gebouw lijkt zo met twee maten gemeten te zijn, voor twee verschillende lichamen: het grote publieke lichaam en het kleine private lichaam.

Met die twee lichamen in gedachten wandel ik het plein op met de luifel, de tafels en de banken. Bonnie Honig liet mij recent beseffen hoe belangrijk 'publieke dingen' zijn, en in het verlengde publieke plekken. Infrastructuur, bibliotheken, scholen; bouwwerken waar mensen bij elkaar komen, waar mensen om geven, zijn de objecten van een gemeenschappelijk verlangen die gezamenlijk worden nagestreefd.¹ "Pursuing in common the objects of common desires" zoals Tocqueville het mooi beschrijft.² Het zijn plekken en objecten in transitie waar we op kunnen projecteren in welk soort maatschappij we geloven en willen leven, plekken en objecten die ons bewustmaken van ons 'publieke lichaam'. Tegelijkertijd zijn het plekken waar mensen elkaar tegenkomen met verschillende perspectieven; waar discussies kunnen en mogen ontstaan. Een gezonde democratie, volgens Honig, zou niet zonder publieke objecten, infrastructuur en plekken kunnen. Wellicht juist daarom is het gebouw van De Singel een inspiratiebron voor mij. Naast de architectuur van het gebouw zelf laat het mij als jonge architect inbeelden wat publieke architectuur kan zijn, en doet het mij verder dromen in wat voor maatschappij die architectuur wordt vormgegeven en beleefd.

Ik loop de trappen op, de straat omhoog, langs de open viskraam die op maandag en vrijdag de vis buiten zet onder het afdak. De straat ruikt op die dagen altijd naar vis, en ik beken dat ik die dagen meestal sneller doorloop dan andere dagen. Rap erdoorheen, links de hoek om de lange galerij op. Zet mijn tassen neer op de balustrade, stoot mijn laarzen uit onder de balustrade, loop naar binnen en plof op de bank. Ik staar voor me uit. Een aantal jaren geleden was ik op doorreis in Arizona USA, en passeerde ik Arcosanti, een stedelijk laboratorium middenin de woestijn, geïnitieerd door de Italiaanse architect Paolo Soleri. Een van de ideeën

achter de stad was het imploderen van het stedelijk circuit als tegenhanger van de Amerikaanse 'sprawl'. Trappen, paden en publieke terrassen functioneren als wegen, waar kleine woningen direct rondom en onder gelegen zijn. De ingenieuze, complexe densiteit zorgt voor een verweving van publieke en private grenzen. Zo is de voortuin direct een publieke speel- of moestuin en zijn de trappen naar de voordeur direct een verlengde van een amfitheater. Ik vraag mij nog altijd af in hoeverre deze dense omgeving de dagelijkse sociale relaties beïnvloedt. Is de omgeving een katalysator voor waardevolle sociale contacten? Of is het een recept voor sociale controle en gemeenschappelijke frustraties?

De voordeur klapt met bruut geweld dicht. De wind. En mijn tassen staan nog buiten op de balustrade. Ik zet me op de brede rand van mijn voordeur, doe mijn laarzen terug aan, pak mijn tassen en wandel verder. Dit keer linksom langs de oude mevrouw en de terrastuinen, richting het kanaal de brug over. Elke dag beweeg ik mij over deze brug als dankbare publieke infrastructuur. Voor anderen is het een plek die toegeëigend kan worden en onderdak biedt. Volgens Wim Cuyvers bestaat de 'echte publieke ruimte' juist op plekken waar niemand verantwoordelijkheid neemt; waar papier wordt weggegooid, plastic bekertjes zich verzamelen.³ Daar waar geen programma noch sociale controle bestaan kunnen regels en geaccepteerde normen overtreden worden. Zoals Honig focust op publieke objecten waar we onze maatschappelijke idealen gezamenlijk op kunnen projecteren, wijst Cuyvers ons op het belang van vergeten en verscholen plekken die als publieke ruimte soms ook individuele en private behoeftes moeten vervullen; juist voor diegene die geen plek vinden binnen de heersende normen van de maatschappij. Ook Slavoj Žižek

verwijst naar de waarde van functioneel lege ruimtes, die als bijproducten van gebouwen openstaan voor adaptatie. De ruimtes tussen de kolommen van een brug bijvoorbeeld, kunnen gebruikt worden door daklozen om in te slapen, zelfs al is deze ruimte niet ontworpen voor onderdak. "The struggle is open here – the struggle for who will appropriate them".⁴ Volgens Žižek staan juist deze tussenruimtes, leeg van politieke invulling, open voor utopische dromen, en herinneren ze ons aan de grote politiek-ethische verantwoordelijkheid die architectuur met zich meedraagt. Zijn naast publieke objecten dan ook de openbare en verborgen restruimtes waardevol als publiek goed? Publieke idealen, verlangens en noden van onze onaffe en imperfecte maatschappij kunnen immers ook hierop worden geprojecteerd, mede door mensen in de marges van onze democratie.

Ik zet me op een van de uitstekende plateaus in het pleintje bovenop het theater. Misschien juist omdat het zonder programma en buiten het zicht bestaat, ligt ook het vergeten publieke pad op het dak van De Singel open voor adaptatie. Als een witgekalkte maquette vormt het een ideaal canvas om de denkoefening en de discussie over het publieke verder aan te gaan. Langzaam wandel ik terug naar het voorplein met de luifel, banken en tafels.

Noten:

1 Bonnie Honig, *Public Things: Democracy in Disrepair* (New York: Fordham University Press, 2017).

2 Alexis de Tocqueville, *Democracy in America* (Chicago: University of Chicago Press, 2002).

3 Jantine Claus en Mieke Prinse, *Homoseks in Maastricht: een Interview met Wim Cuyvers* (Maastricht: Mosaiek, 2006), https://archived.janvaneyck.nl/0_4_3_publications_info/cuyvers_interview.html.

4 Slavoj Žižek, 'Architectural Parallax: Spandrels and Other Phenomena of Class Struggle' (Talk given at the Tilton Gallery, New York, op 23 april 2009), https://www.lacan.com/essays/?page_id=218.

Tafelzetting #3

Sophia Holst

26.08 - 23.10.2022

Organisatie en productie

Vlaams Architectuurinstituut
De Singel

Samenstelling

Sophia Holst

Fotografie

Illias Teirlinck

Ontwerp installatie

Laura Muyldermans

Directeur Vlaams Architectuurinstituut

Sofie De Caigny

Reekscurator, Projectcoördinatie Vlaams Architectuurinstituut

Petrus Kemme

Productieleiding Vlaams Architectuurinstituut

Eva Pot

Productieleiding De Singel

Karl Kana

Coördinatie technische productie

Guy Anthoni

Met dank aan

Heidi Ballet, David Bernstein,
Barbara De Coninck,
Sotiria Kornaropoulou,
Hendrik Storme, Paul
Vermeir, Collectie Vlaams
Architectuurinstituut

Pers en communicatie

Egon Verleye

**Het Vlaams Architectuur-
instituut en DE SINGEL
worden betoelaagd door de
Vlaamse Gemeenschap**

Vlaanderen
verbeelding werkt

**Het programma van het
Vlaams Architectuur-
instituut wordt mogelijk
gemaakt door deze partners**

Reynaers Aluminium, Bulo,
Gyproc, Febelcem, Stone,
Wienerberger, Forster

**DE
SINGEL**

10.02 - 16.04.2022

Tafelzetting #4

